

วรรณคดีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จุดมุ่งหมายที่สำคัญในการจัดโรงเรียนประถมศึกษา ได้แก่การจัดการเรียนการสอนให้เกิดประโยชน์อย่างเต็มที่แก่ผู้เรียน เพื่อให้เขาสามารถนำประสบการณ์ที่ได้ไปใช้ในการดำรงชีวิตและแก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน และในขณะเดียวกันก็ต้องจัดให้เหมาะสมกับสภาพของท้องถิ่น สนองความต้องการของผู้เรียน ชุมชนและสังคมที่ขยายวงกว้างออกไปอีกด้วย^๑ เพราะโรงเรียนเป็นหน่วยหนึ่งของสังคมที่ให้การศึกษาแก่เยาวชนจากชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่ โรงเรียนจึงต้องจัดประสบการณ์การเรียนรู้สภาพความเป็นไปของสังคม เพื่อให้ผู้เรียนสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างเป็นสุขในสังคมนั้นๆ ในวันข้างหน้า^๒ และในสภาวะที่รัฐบาลกำลังเร่งรัดพัฒนาประเทศ โดยระดมทรัพยากรที่มีอยู่มาใช้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุดนั้น โรงเรียนก็เป็นหน่วยงานหนึ่งที่มีความพร้อมในด้านปัจจัยของการพัฒนา ซึ่งถ้าสามารถจัดโรงเรียนได้อย่างเหมาะสมแล้ว ก็จะมีส่วนช่วยในการพัฒนาประเทศได้เป็นอย่างดี^๓ ดังนั้น การจัดโรงเรียนประถมศึกษาในปัจจุบัน จึงได้มีแนวคิดรวมกันที่จะจัดให้เกิดประโยชน์แก่ผู้เรียน และในขณะเดียวกัน

^๑ บันลือ พฤกษ์วัน, การประถมศึกษา (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ - ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๑๕), หน้า ๑๖๘.

^๒ วิไลวรรณ วิทวิโรจน์, การประถมศึกษา, พิมพ์ครั้งที่ ๒. (กรุงเทพ - กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาพื้นฐานการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยครูสวนสุนันทา, ๒๕๒๒), หน้า ๑๘๕.

^๓ กระทรวงมหาดไทย, สำนักงานการศึกษาท้องถิ่น, "รายงานการติดตามและประเมินผลโรงเรียนชุมชน ปี ๒๕๑๕," หน้า ๒.

ก็ช่วยพัฒนาท้องถิ่นไปในเวลาเดียวกันด้วย เพื่อให้โรงเรียนมีประโยชน์ทั้งแก่ผู้เรียน และชุมชน การที่จะทำให้แนวคิดดังกล่าวบังเกิดผลสำเร็จขึ้นมาได้ ก็ด้วยการจัด โรงเรียนประถมศึกษาทั่วไปให้เป็นโรงเรียนชุมชน

ความหมายของโรงเรียนชุมชน

ได้มีผู้ให้ความหมายหรือทัศนะเกี่ยวกับโรงเรียนชุมชนไว้มากมาย ทั้งนักการศึกษาไทยและนักการศึกษาต่างประเทศ ในทัศนะของนักการศึกษาไทยก็มีผู้ให้ความหมายของโรงเรียนชุมชนเอาไว้ต่าง ๆ กัน พอจะกล่าวถึงได้ดังนี้คือ

สนิท ยีรงค์^๑ ให้ความเห็นว่า โรงเรียนชุมชนก็คือโรงเรียนธรรมดา นี้เอง หากแต่ต้องเพิ่มหน้าที่จากการให้การศึกษแก่เด็กเป็นการให้การศึกษแก่ผู้ใหญ่ (ซึ่งหมายรวมถึงเด็กวัยรุ่นที่ไม่ได้เรียนอยู่ในโรงเรียนด้วย) และเป็นโรงเรียนที่ทำหน้าที่ช่วยปรับปรุงและพัฒนาชุมชนในขณะเดียวกันด้วย

ส่วนกมล ประสิทธิสา^๒ และสนั่น อินทรประเสริฐ^๓ ได้ให้ทัศนะไว้ตรงกันว่า หมายถึงโรงเรียนที่ทำหน้าที่บริการแก่ชุมชนในด้านต่าง ๆ เพื่อสนองความต้องการของชุมชนนั้น ๆ นอกเหนือไปจากการจัดสอนวิชาต่าง ๆ ตามปกติ กล่าวคือ สามารถอำนวยความสะดวก แนะนำประชาชนเพื่อความอยู่ดีกินดี ให้แนวทางในการเสริมสร้างในด้านเศรษฐกิจ วัฒนธรรมและการเมืองโดยใกล้ชิดส่วนกัน เป็นวิธีการพัฒนาชุมชนด้วยการให้การศึกษารวม ๆ เพื่อคอยสนองความต้องการของท้องถิ่นนั้น ๆ โดยประชาชนมีส่วนรับผิดชอบต่อโครงการทางการศึกษาและด้านอื่น ๆ ของท้องถิ่นตามแบบประชาธิปไตย

^๑สนิท ยีรงค์, "โรงเรียนชุมชน," ประชาบาล ๘ (ธันวาคม ๒๕๑๒) : ๒.

^๒กมล ประสิทธิสาและคนอื่น ๆ, โรงเรียนชุมชน, หน้า ๘๘.

^๓สนั่น อินทรประเสริฐ, คู่มือโรงเรียนชุมชน, หน้า ๘๒ - ๘๓.

สนิท สุวรรณทัต^๑ ได้ให้ความหมายของโรงเรียนชุมชนเอาไว้ว่า หมายถึงโรงเรียนที่ให้การศึกษาแก่ทุกคนในระดับชุมชน ซึ่งรวมทั้งเด็ก คนรุ่นหนุ่มรุ่นสาวและผู้ใหญ่ ทำการปรับปรุงทั้งโรงเรียนและชุมชนโดยอาศัยซึ่งกันและกัน โรงเรียนปรับปรุงหลักสูตรและทำการสอนโดยนำเอากิจกรรมของผู้ใหญ่ในชุมชนมาใช้ให้เป็นประโยชน์และการปรับปรุงชุมชนก็อาศัยการเรียนการสอนของเด็กในโรงเรียนให้มีส่วนช่วยปรับปรุงด้วย ซึ่งคล้ายกับความหมายที่เจริญ โภคผล^๒ กล่าวไว้ว่า หมายถึงโรงเรียนที่สร้างขึ้นเพื่อจัดหลักสูตรให้ตรงกับปัญหาและความต้องการของคนทุกประเภทในชุมชนนั้น ๆ เพื่อให้ทุกคนได้เรียนรู้วิธีการพัฒนาชุมชนและการปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่ของตนเอง ซึ่งเป็นการยกระดับมาตรฐานของการครองชีพของคนให้สูงขึ้น นอกจากนี้ โรงเรียนชุมชนยังส่งเสริมความเป็นผู้นำ มนุษยสัมพันธ์และการทำงานร่วมกันตามหลักการประชาธิปไตย เพื่อให้ประชาชนในชุมชนนั้น ๆ สามารถดำรงตนเป็นพลเมืองดีตามระบอบประชาธิปไตย และมีสมรรถภาพทางเศรษฐกิจ มีความรู้สึกรักหมู่คณะและชุมชนของตนเอง โดยถือว่าเป็นเจ้าของชุมชนด้วยกันทุกคน และมีความต้องการให้ชุมชนของตนมีความเจริญก้าวหน้า

ความหมายที่ครอบคลุมลักษณะของโรงเรียนชุมชนได้มากที่สุด ได้แก่ความหมายของโรงเรียนชุมชนของคณะผู้ทำงานโครงการโรงเรียนชุมชนของประเทศไทย กองการศึกษาประชาบาล กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ที่กล่าวว่า

โรงเรียนชุมชน คือโรงเรียนเพื่อประชาชนทุกเพศทุกวัย ซึ่งมีใช้มุ่งสอนเด็กในวัยเรียนเท่านั้น แต่ยังสอนรวมถึงผู้ใหญ่ และยอมให้ประชาชนเข้ามาใช้บริการทางการศึกษาและใช้บริการต่าง ๆ ที่ทางโรงเรียนมีอยู่อีกด้วย เพราะ

^๑สนิท สุวรรณทัต, เนย วงศ์อุทุมและเจริญ โภคผล, หลักการและแนว
ดำเนินการโรงเรียนชุมชน, หน้า ๒.

^๒เจริญ โภคผล, "สำรวจวิธีการและผลการดำเนินงานตามโครงการปรับปรุงโรงเรียนประชาบาลให้เป็นโรงเรียนชุมชนของภาคการศึกษา ๑๐," หน้า ๑๖-๑๗.

ถือว่าชุมชนมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของกิจกรรมทางการศึกษาที่จัดขึ้นและสอดคล้องกับความต้องการในชุมชน โดยโรงเรียนพยายามนำทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาใช้ให้เป็นประโยชน์มากที่สุด ในการดำเนินงานของโรงเรียนชุมชนนั้น ใช้วิธีการตามระบอบประชาธิปไตย^๑

ความหมายของโรงเรียนชุมชนในทัศนะของนักการศึกษาชาวต่างประเทศ เช่น คณะกรรมการการศึกษาขององค์การศึกษาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) กล่าวว่า โรงเรียนชุมชนคือสถาบันที่มีหน้าที่พัฒนาเด็ก เยาวชนและผู้ใหญ่ ให้สามารถทำหน้าที่สมาชิกที่ดีของสังคม โดยการศึกษาความต้องการของชุมชนและทำเป็นแบบแผนต่อเนื่องกันไป เพื่อปรับปรุงสังคมให้ดีขึ้น^๒ ซึ่งมีความหมายเหมือนกับที่ทูปัสและเบอร์นาดิโน^๓ (Tupas and Bernadino) กับอันโตนิโย^๔ (Antonio) ได้ให้ไว้ แต่ไบรัมและเวนริช^๕ (Byram and Wenrich) ได้ให้ทัศนะ

^๑กระทรวงมหาดไทย, กองการศึกษาประชาบาล, "โครงการปรับปรุงโรงเรียนประชาบาลให้เป็นโรงเรียนชุมชน ๒๕๑๕ - ๒๕๑๘," ๒๕๑๕, หน้า ๑ (อัครสำเนา).

^๒UNESCO Education Mission, Report of The Mission to The Philippines (Paris : UNESCO, 1949), P.36.

^๓Isabelo Tupas and Vitaliano Bernardino, Philippines Rural Problems and the Community School (Manila : Jose C. Velo, 1955), P. 207.

^๔Benjamin A. Antonio, Community School Administration and Supervision (Manila : Manlapaz Publishing Company, 1958), P. 25.

^๕Harold M. Byram and Ralph C. Wenrich, Vocational Education and Practical Arts in Community School (New York : The Macmillan Company, 1956), P. 4.

อีกแนวหนึ่งว่า โรงเรียนชุมชนเป็นโรงเรียนที่ใช้ทรัพยากรและประชาชนในชุมชนเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของกระบวนการศึกษา เพื่อยกระดับความเป็นอยู่ของชุมชนให้สูงขึ้น ซึ่งตรงกับความหมายที่ฮันนาและนัสลันด์ (Hanna and Naslund) ได้ให้ไว้เหมือนกัน ส่วนโอลเซน ^๒ (Edward C. Olsen) ยังกล่าวละเอียดไปกว่านั้นอีก คือกล่าวว่า โรงเรียนชุมชนเป็นโรงเรียนที่วางจุดมุ่งหมายให้เป็นที่ไปตามความต้องการของประชาชน และพยายามสร้างหลักสูตรให้ตรงกับปัญหาชีวิตความเป็นอยู่และเหมาะสมกับบุคคลทุกประเภทในชุมชน เพื่อส่งเสริมประชาธิปไตย ความเป็นผู้นำและมนุษยสัมพันธ์ในชุมชน

จากความหมายของโรงเรียนชุมชนที่กล่าวมา พอที่จะสรุปเป็นลักษณะของโรงเรียนชุมชนได้ ๖ ประการคือ

๑. เป็นโรงเรียนเพื่อประชาชนทุกเพศทุกวัย มีข้อเสนอเด็กเฉพาะในวัยเรียนอย่างเดียว แต่ยังสอนเด็กนอกวัยเรียนและผู้ใหญ่ให้มีทักษะในการอ่าน การเขียน และการคิดเลข รวมทั้งให้ความรู้ในการประกอบอาชีพ การใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ การรักษาสุขภาพอนามัย เพื่อการอยู่ที่ดีของประชาชนในท้องถิ่นนั้นด้วย
๒. เป็นโรงเรียนที่ประชาชนเข้ามาใช้บริการทางการศึกษาทั้งกลางวันและกลางคืน
๓. ประชาชนสามารถใช้บริการต่าง ๆ ที่ทางโรงเรียนมีอยู่ ซึ่งได้แก่

^๑ Pual A. Hanna and Robert A. Naslund, "The Community School Defined," The Community School The Fifty-Second Yearbook of The National Society for Study of Education, Part II (Chicago : The University of Chicago, 1953), P. 51.

^๒ Edward C. Olsen et al., School and Community (Englewood Cliffs : Prentice Hall Inc., 1958), P. II.

อาคารสถานที่ ห้องสมุดและอุปกรณ์ เพื่อกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การประชุม การจัดงานหรือสันทนาการ ฯลฯ โดยถือว่าชุมชนมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของ

๔. กิจกรรมทางการศึกษาที่โรงเรียนชุมชนหรือทางราชการจัดขึ้น ส่วนใหญ่จะสอดคล้องกับความต้องการของชุมชน

๕. การเรียนการสอนและเนื้อหาที่สอนในโรงเรียน จะเน้นหนักเกี่ยวกับปัญหาและความต้องการของท้องถิ่น โดยโรงเรียนพยายามนำทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาใช้ประโยชน์มากที่สุด

๖. ครูและประชาชนในท้องถิ่น ร่วมกันดำเนินงานของโรงเรียนชุมชนโดยยึดหลักการทำงานตามระบอบประชาธิปไตย *

ประวัติความเป็นมาของโรงเรียนชุมชน

โรงเรียนชุมชนเริ่มจัดขึ้นเป็นครั้งแรกเมื่อใดนั้น ไม่ปรากฏแน่ชัด แต่เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๓๐ สมิท (Charles S. Smith) ได้กระตุ้นให้โรงเรียนทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางของชุมชนขึ้น^๒ และต่อมาหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ ความคิดเรื่องการศึกษาชุมชนได้แพร่หลายไปอย่างรวดเร็ว ในประเทศสหรัฐอเมริกา การจัดโรงเรียนชุมชนได้พัฒนามาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๓๗ โดยมีหลักการอยู่ว่า โรงเรียนเป็นแบบฉบับของชุมชน (School is A Model of The Community) ประชาชนให้ความสนับสนุนและช่วยเหลือโรงเรียนอย่างเต็มที่ โรงเรียนจะตั้งอยู่ได้ก็เพราะประชาชนเสีย

*มงคล ศรีไพรวรรณ, สนั่น อินทรประเสริฐและนำทรัพย์ จันทน์หอม, คู่มือบริหารโรงเรียนชุมชน, หน้า ๑๐๓.

^๒Prakob Kunarak, "An Analysis of Process for the Development of A Comprehensive Master Plan for Community Education in Thailand" (Unpublished Doctors' Dissertation, Kansas State University, 1974) P. 186.

ภาษาบำรุงการศึกษาในชุมชนของเขา^๑ แต่การจัดโรงเรียนชุมชนยังเน้นหนักในด้านการเตรียมตัวเด็กเพื่อการศึกษาต่อในวิชาชีพชั้นสูงมากกว่าการพัฒนาอาชีพเป็นพื้นฐาน เพราะประชาชนส่วนใหญ่ของสหรัฐอเมริกามีฐานะและการศึกษาคืออยู่แล้ว^๒ ในประเทศแคนาดาก็ได้มีการจัดโรงเรียนชุมชนขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อปรับปรุงชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน โดยให้มีความสมบูรณ์ทั้งในด้านความรู้และวิชาชีพ^๓ ในฟิลิปปินส์ได้มีการทดลองจัดโรงเรียนชุมชนอย่างจริงจังมาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๘๕ ที่เมืองอิลโลอิโล (Iloilo) โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะจัดโรงเรียนให้เป็นศูนย์กลางของชุมชน (Community Centered School) กล่าวคือ โรงเรียน ครู นักเรียนและผู้ปกครองต้องร่วมมือกันทำกิจกรรมต่าง ๆ ในโรงเรียนและชุมชนไปพร้อม ๆ กัน โรงเรียนให้การอบรมสั่งสอนและให้ความรู้แก่ประชาชนและเด็ก ผู้ปกครองนักเรียนช่วยโรงเรียนในด้านการเตรียมงานหรือช่วยสอน ตลอดทั้งจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนในนามของสมาคมครูผู้ปกครอง นอกจากนี้ยังอาศัยโรงเรียนเป็นแหล่งเผยแพร่ทางวิชาการ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีและให้คำปรึกษาในค่านต่าง ๆ แก่ประชาชนอีกด้วย^๔ ในประเทศสาธารณรัฐจีน (ไต้หวัน) ได้เริ่มจัดโรงเรียนชุมชนขึ้นในปี พ.ศ. ๒๔๙๓ โดยมีจุดมุ่งหมายให้โรงเรียนเข้าไปมีส่วนร่วมและช่วยเหลือชุมชน เพื่อพัฒนาสภาพความเป็นอยู่ของชุมชนให้ดีขึ้น การเรียนการสอนเน้นความสำคัญของทรัพยากรในท้องถิ่น อีกทั้งให้

^๑เคิม จันทุม, แนวคิดเกี่ยวกับโรงเรียนชุมชนในประเทศไทย, หน้า ๗.

^๒กระทรวงมหาดไทย, กองการศึกษาประชาบาล, "บันทึกย่อเกี่ยวกับการประชุมสัมมนา เรื่องโรงเรียนชุมชน," ๒๕๑๑, หน้า ๓ (อัครสำเนา).

^๓ชวิช หันโกลาส, "บทบาทของโรงเรียนชุมชนในประเทศไทยต่อการพัฒนาชุมชน : เขตการศึกษาที่ ๑๒" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิตศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๑), หน้า ๒๗.

^๔Stuart A. Anderson, "The Community School in Philippines," The Elementary School Journal 68 (March 1956); 337 - 343.

ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมบริหารในด้านการเงินอีกด้วย^๑ ในออสเตรเลียได้เริ่มจัดโรงเรียนชุมชนขึ้นเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๔ เพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนและเกื้อหนุนให้ชุมชนและหน่วยงานอื่น ๆ เข้ามามีบทบาทในการจัดการศึกษาให้มากที่สุด รวมทั้งพยายามปลูกฝังให้เด็กรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของสังคม^๒

เมื่อพิจารณาหลักการใหญ่ ๆ ของโรงเรียนชุมชนดังกล่าวมาแล้ว จะเห็นว่า มีลักษณะสำคัญที่เหมือนกันคือ

๑. การให้โรงเรียนเป็นศูนย์กลางของชุมชน
๒. การให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหาร
๓. โรงเรียนและชุมชนเป็นอุปกรณ์ในการพัฒนาซึ่งกันและกัน^๓

ในประเทศที่กำลังพัฒนาทั้งหลาย ก็เห็นความสำคัญของการจัดโรงเรียนชุมชนเช่นเดียวกัน ตัวอย่างเช่น ในประเทศอินเดียนั้น มีการสอนให้ประชาชนรู้จักการให้ความช่วยเหลือแก่โรงเรียนในชุมชนของตน ทางโรงเรียนก็ช่วยพัฒนาสังคมและบริการชุมชน รวมทั้งการพัฒนาอาชีพด้วย โดยอาศัยวิชาที่สอนในโรงเรียนเป็นสิ่งสนับสนุน^๔ ในอินโดนีเซียก็ได้จัดให้โรงเรียนเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน โดยกำหนด

^๑ระพี (นามแฝง), "โรงเรียนชุมชนในไต้หวัน," ประชาบาล ๑ (พฤศจิกายน ๒๕๑๑) : ๘ - ๙.

^๒ชลิท แนวพานิช, "โรงเรียนชุมชนในออสเตรเลีย," วิทยาสาร ๒๗ (มีนาคม ๒๕๑๖) : ๑๖ - ๒๙.

^๓เดกิงศักดิ์ พัฒโน, "การเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในการศึกษา - ประชาบาล" (วิทยานิพนธ์ปริญญาพัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๑๔), หน้า ๑๓๔.

^๔Jose V. Aquilar, "Development of Community School Concepts in Other Countries," The Community School, PP. 216 - 238.

ไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติระยะที่หนึ่งว่า ให้โรงเรียนเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนที่โรงเรียนนั้นตั้งอยู่ เพื่อให้สอดคล้องกับหลักการศึกษาดลอคชีวิต ให้โรงเรียนมีหน้าที่สำคัญ ๒ ประการคือ จัดการศึกษาในระบบโรงเรียนสำหรับนักเรียนในวัยเรียนและนอกโรงเรียนสำหรับผู้ใหญ่^๑ ในเม็กซิโกก็มีการจัดโรงเรียนชุมชนเพื่อให้นักเรียนและชุมชนรู้จักการปรับปรุงชีวิตและความเป็นอยู่ในชุมชน โดยความร่วมมือของคณะกรรมการส่งเสริมสวัสดิภาพสังคมช่วยให้การนิเทศแก่ประชาชน^๒ เช่นเดียวกับในประเทศโบลิเวีย ซึ่งได้พยายามจัดโรงเรียนให้เป็นศูนย์กลางของชุมชน โดยมีโรงเรียนประจำเกาะเพื่อจัดโรงเรียนเป็นตัวอย่างและช่วยเหลือโรงเรียนอื่น ๆ^๓

สำหรับในประเทศไทยเรานั้น เริ่มมองเห็นความสำคัญของการจัดโรงเรียนชุมชนตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๘๘ กระทรวงศึกษาธิการได้มีโครงการผลิตครูเพื่อไปปฏิบัติงานในโรงเรียนชุมชนเป็นครั้งแรกที่วิทยาลัยครูอุบลราชธานี โดยได้รับความร่วมมือจากองค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) เรียกว่า "โครงการฝึกหัดครูชนบท" (TURTEP)^๔ หลังจากนั้นก็ได้อาศัยวิธีการแนวทางการจัดโรงเรียนชุมชนของฟิลิปปินส์มาดัดแปลงปรับปรุงจัดโรงเรียนประถมศึกษาให้เป็นโรงเรียนชุมชนขึ้น ในเขตการศึกษา ๒ และเขตการศึกษา ๑๐ ในปี พ.ศ. ๒๕๐๕

^๑กระทรวงศึกษาธิการ, กรมวิชาการ, กองวิจัยทางการศึกษา, นวัตกรรมทางการศึกษาในประเทศไทยอินโดนีเซีย (กรุงเทพมหานคร, ๒๕๒๑), หน้า ๓๐ - ๓๑.

^๒ Jose V. Aquilar, "Development of Community School Concepts in Others Countries," The Community School, PP. 218 - 221.

^๓สนธิ สุวรรณทัต, เนย วงศ์อุทุมและเจริญ โภคผล, หลักและแนวคำเนิการโรงเรียนชุมชน, หน้า ๒๓.

^๔ธนิน ญาณพิทักษ์, "ความเป็นมาของโรงเรียนชุมชนในประเทศไทย," วิทยาสาร ๑๕ (พฤศจิกายน ๒๕๑๑); ๒๐.

โดยกระทรวงศึกษาธิการได้จัดทำเป็นโครงการขึ้น เรียกว่า "โครงการปรับปรุงโรงเรียนประชาบาลให้เป็นโรงเรียนชุมชน" แต่ประสบปัญหาและอุปสรรคหลายประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งอุปสรรคด้านการเงินและความไม่เข้าใจของผู้บริหารบางระดับ^๑ และเมื่อมีการโอนการศึกษาประชาบาลจากกระทรวงศึกษาธิการไปสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด การจัดโรงเรียนชุมชนก็หยุดชะงักลง เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงในด้านโครงสร้างของการบริหาร^๒ แต่พอถึงปี พ.ศ. ๒๕๑๑ กระทรวงมหาดไทยในฐานะผู้มีหน้าที่ควบคุมส่งเสริมการศึกษาประชาบาล ได้จัดให้มีการประชุมสัมมนาเรื่องโรงเรียนชุมชนขึ้นที่โรงแรมบางแสน ชลบุรี ผลจากการประชุมครั้งนี้ กระทรวงมหาดไทยได้เสนอโครงการโรงเรียนชุมชนต่อคณะรัฐมนตรี และได้รับความเห็นชอบในหลักการเมื่อวันที่ ๒๖ สิงหาคม ๒๕๑๒ และอนุมัติให้ทำโครงการทดลองขึ้นก่อน กระทรวงมหาดไทยจึงได้แต่งตั้งคณะผู้ทำงานขึ้นคณะหนึ่ง ประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิ ๘ ท่าน พิจารณาร่างโครงการปรับปรุงโรงเรียนประชาบาลให้เป็นโรงเรียนชุมชนเพื่อเสนอต่อคณะรัฐมนตรี แต่เกิดการปฏิบัติขึ้นเสียก่อน กระทรวงมหาดไทยจึงได้เสนอโครงการนี้ต่อคณะปฏิบัติอีกครั้งหนึ่ง จนได้รับอนุมัติจากรัฐบาลคณะปฏิบัติให้ทดลองดำเนินการในปี พ.ศ. ๒๕๑๕ จังหวัดละ ๑ โรงเรียน และเพิ่มขึ้นอีกจังหวัดละ ๑ โรงเรียนปี พ.ศ. ๒๕๑๖^๓ ต่อมาได้มีการประเมินผลโครงการเสนอต่อคณะรัฐมนตรีเพื่อประกอบการพิจารณาขยายโครงการ ซึ่งคณะรัฐมนตรีได้มีมติอนุมัติในหลักการ เมื่อวันที่ ๑๔ มกราคม ๒๕๑๘

^๑สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, "ข้อมูลประกอบการบรรยายพิเศษโครงการอบรมครูใหญ่โรงเรียนชุมชน," หน้า ๑.

^๒สนธิ วิไลจิตต์, "นโยบายปรับปรุงโรงเรียนชุมชน," ประชาบาล ๕ (กรกฎาคม ๒๕๑๕) : ๓.

^๓ชูสง่า ฤทธิประศาสน์, "ผลการดำเนินงานของโรงเรียนชุมชนในระพีที่ผ่านมา," ประชาบาล ๖ (พฤศจิกายน ๒๕๑๕) : ๓.

ให้ขยายโครงการต่อไปเป็นอำเภอและกิ่งอำเภอละ ๑ โรงเรียน^๑ ในแผนพัฒนา - การศึกษาแห่งชาติ ระยะที่ ๔ (พ.ศ. ๒๕๒๐ - ๒๕๒๔) กระทรวงมหาดไทยได้เสนอโครงการปรับปรุงโรงเรียนประชาบาลให้เป็นโรงเรียนชุมชนต่อคณะรัฐมนตรีเพิ่มขึ้นอีก และได้รับอนุมัติให้ดำเนินการได้ เมื่อวันที่ ๒๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๒๐ กรม - การปกครองจึงได้ปรับปรุงโรงเรียนประชาบาลให้เป็นโรงเรียนชุมชนเพิ่มขึ้นอีก ในปี พ.ศ. ๒๕๒๒ จำนวน ๑๒๕ โรง พ.ศ. ๒๕๒๓ จำนวน ๑๓๐ โรง และเมื่อมีการโอนการศึกษาประชาบาลมาขึ้นกับสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ ทางสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติก็ได้มีการดำเนินการตามโครงการนี้ต่อมา โดยในปี พ.ศ. ๒๕๒๔ ได้เปิดโรงเรียนชุมชนเพิ่มขึ้นอีกจำนวน ๑๕๕ โรง เป็นอำเภอละ ๒ โรงทั่วประเทศ จนถึงปัจจุบันนี้ (พ.ศ. ๒๕๒๕) จึงมีโรงเรียนชุมชนทั่วประเทศ จำนวน ๑,๓๕๒ โรง^๒ และในแผนพัฒนา - การศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ ๕ ได้มีนโยบายเกี่ยวกับโรงเรียนชุมชนไว้ว่า จะปรับปรุง และส่งเสริมโรงเรียนที่มีความพร้อมให้เป็นโรงเรียนชุมชน โดยสนับสนุนให้โรงเรียนมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนและชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาโรงเรียน^๓

หลักการและวัตถุประสงค์ของโรงเรียนชุมชน

โรงเรียนชุมชนทั่ว ๆ ไป ยึดหลักการของโรงเรียนชุมชน ซึ่งเป็นพื้นฐาน

^๑กระทรวงมหาดไทย, กองการศึกษาประชาบาล, "โครงการปรับปรุงโรงเรียนประชาบาลให้เป็นโรงเรียนชุมชน ๒๕๒๐ - ๒๕๒๔," ๒๕๒๐, หน้า ๒ (อักษรสำนวน).

^๒สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, "ข้อมูลประกอบการบรรยายพิเศษโครงการอบรมครูใหญ่โรงเรียนชุมชน," หน้า ๒.

^๓สำนักนายกรัฐมนตรี, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ร่างแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ ๕ (พ.ศ. ๒๕๒๕ - ๒๕๒๙)," ๒๕๒๔, หน้า ๕๗ (อักษรสำนวน).

ในการพัฒนาโรงเรียนและชุมชน ดังต่อไปนี้คือ

๑. การศึกษาควรเป็นผลรวมของชีวิต และความเป็นอยู่ที่แท้จริงของชุมชนนั้น ๆ

๒. โรงเรียนทุกแห่งและทุกระดับการศึกษา ไม่ว่าจะ เป็นของรัฐบาลหรือของเอกชนก็ตาม ทั้งที่อยู่ในชนบทหรือในตัวเมืองก็ตาม ควรจะใช้กระบวนการหรือหลักการของโรงเรียนชุมชนในการดำเนินงาน

๓. การจัดโครงการของโรงเรียนชุมชน ควรคำนึงถึงประโยชน์ของคนส่วนมากที่จะได้รับ คือควรจะมีคนทุกระดับที่ได้รับประโยชน์จากโครงการนั้น ๆ

๔. สถาบันฝึกหัดครูทั้งปวง ควรจะเตรียมนักเรียนฝึกหัดครูให้ได้ใช้ความรู้ความสามารถช่วยดำเนินการทั้งทางตรงและทางอ้อม เพื่อให้งานตามโครงการพัฒนาท้องถิ่นได้บรรลุถึงเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ และเตรียมตัวนักเรียนฝึกหัดครูสำหรับเป็นผู้นำของชุมชนในการพัฒนาท้องถิ่นด้วย

๕. ขณะนี้หน่วยราชการและหน่วยงานตลอดจนสถาบันอื่น ๆ ก็พยายามที่จะให้ความร่วมมือช่วยเหลือในการพัฒนาชนบท ดังนั้น โรงเรียนจึงควรจะเป็นผู้มีบทบาทอันสำคัญในการที่จะปลูกฝังทักษะและทัศนคติที่ดีให้แก่เด็กและผู้ใหญ่ นอกจากนี้โรงเรียนก็ไม่ควรจะลดความพยายามที่จะช่วยปรับปรุงชีวิตความเป็นอยู่ในชุมชนให้ดีขึ้นและเหมาะสมกับภาวะของท้องถิ่น เช่น หลักสูตร ประมวลการสอนและกิจกรรมอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

๖. โรงเรียนมัธยมศึกษา อาชีวศึกษา ทั้งที่เป็นของรัฐบาลและเอกชน แม้จะให้ความรู้ต่าง ๆ อย่างดีแล้วก็ตาม แต่ควรส่งเสริมให้มีโครงการเพื่อพัฒนาการเป็นผู้นำในชุมชนด้วย *

หลักการของโรงเรียนชุมชนดังกล่าวนี้ สามารถแยกให้เห็นได้อย่างชัดเจนเป็นค่าน ๆ ได้ดังต่อไปนี้

* สนั่น อินทรประเสริฐ, คู่มือโรงเรียนชุมชน, หน้า ๔๘ - ๔๙

๑. คำนความเชื่อ เชื่อว่าการศึกษาคควรเป็นผลรวมเกี่ยวกับขบวนการความเป็นอยู่ในชีวิตจริงของคนในชุมชน
๒. คำนสถานที่ อาจจะใช้โรงเรียนทุกระดับทุกแห่ง ไม่ว่าจะป็นของรัฐบาลหรือเอกชน ที่ตั้งอยู่ในชุมชนทั้งในเมืองและชนบท
๓. คำนหลักสูตร คำนึงถึงประโยชน์ของคนส่วนใหญ่ มุ่งแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน และจัดหลักสูตรให้มีความยืดหยุ่นใ้ความเหมาะสมและความต้องการของชุมชน
๔. คำนการสอน ใช้ทั้งครูและวิทยากรในท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์มากที่สุด
๕. คำนหน่วยงานที่ให้การสนับสนุน จะระดมพลังความรู้ความสามารถจากทุกสถาบัน เช่น สถาบันอุดมศึกษา สถาบันของรัฐและเอกชน ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนและหน่วยงานราชการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง มาใช้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด^๑

ส่วนวัตถุประสงค์ของโรงเรียนชุมชนนั้นมีอยู่มากมาย แต่ในโครงการปรับปรุงโรงเรียนประถมศึกษาให้เป็นโรงเรียนชุมชนของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้วางวัตถุประสงค์ไว้กว้าง ๆ โดยยึดวัตถุประสงค์เดิมของกรมการปกครองกระทรวงมหาดไทย ๕ ประการคือ

๑. เพื่อปรับปรุงและส่งเสริมโรงเรียนประชาบาลให้เป็นแหล่งให้การศึกษแก่ประชาชนทุกเพศทุกวัย
๒. เพื่อให้โรงเรียนมีบทบาทในการให้การศึกษิตตามความต้องการของชุมชน กว้างขวางขึ้น นอกจากจะให้ประชาชนได้รับบริการทางการศึกษาแล้ว ยังสามารถใ้ใช้บริการที่ทางโรงเรียนมีอยู่ได้อีกด้วย
๓. เพื่อใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นให้เป็นประโยชน์ในการศึกษามากที่สุด

^๑ทวีป อภิลิทธิ, "การศึกษานอกโรงเรียนกับการพัฒนาชุมชน," มิตรครู ๒๓ (ตุลาคม ๒๕๒๔) : ๒๕ - ๒๘.

๔. เพื่อให้ประชาชนได้ตระหนักว่า โรงเรียนเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน ซึ่งชุมชนมีส่วนร่วมรับผิดชอบในการปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น

๕. เพื่อปลูกฝังและส่งเสริมประชาธิปไตยขั้นมูลฐานให้แก่ประชาชนในท้องถิ่น*

นอกจากผลที่ได้รับตามวัตถุประสงค์ดังกล่าวแล้ว ยังมีผลพลอยได้จาก การดำเนินงานตามโครงการนี้อีกหลายประการคือ

๑. ช่วยยกระดับการศึกษาของประชาชนให้สูงขึ้น ไม่เพียงแต่ให้ประชาชน มีความรู้เฉพาะการอ่านเขียนหนังสือเท่านั้น แต่ยังช่วยให้เกิดทักษะการอ่าน การเขียน หนังสือและวิชาชีพอื่นจะนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้

๒. ช่วยสนับสนุนนโยบายเกี่ยวกับการกระจายอำนาจการจัดการศึกษา เพราะตามหลักการของโรงเรียนชุมชน จะส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม รับผิดชอบในการจัดการศึกษามากขึ้น

๓. ช่วยในด้านการพัฒนาชุมชน โรงเรียนจะเป็นผู้นำในการพัฒนาชุมชน ทั้ง ด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การให้ความรู้แก่ประชาชน ในเรื่องเหล่านี้

๔. หน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐบาลสามารถปฏิบัติงานประสานกัน ทำให้การ บริการเป็นไปอย่างกว้างขวางทั่วถึง และตรงตามความต้องการของประชาชน ^๒

การดำเนินงานของโรงเรียนชุมชน

เมื่อพิจารณาจากวัตถุประสงค์ของโรงเรียนชุมชนดังกล่าว รวมทั้งพิจารณา จากหลักการและวิธีดำเนินการตามโครงการแล้ว ก็พอจะสรุปได้ว่า โรงเรียนชุมชน

*สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, "ข้อมูลประกอบการ - บรรยายพิเศษโครงการอบรมครูใหญ่โรงเรียนชุมชน," หน้า ๒ - ๓.

^๒เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓.

ทั่วไปนั้น นอกจากจะทำหน้าที่ให้การศึกษาแก่เด็กในวัยเรียนเหมือนกับโรงเรียนประถมศึกษาทั่ว ๆ ไปแล้ว จะต้องมียุทธศาสตร์การดำเนินงานในด้านต่าง ๆ เพิ่มขึ้นอีกมากมาย พอที่จะจัดเป็นหมวดหมู่ได้ ๔ หมวดดังต่อไปนี้

๑. การปรับปรุงหลักสูตรและการเรียนการสอน
๒. การให้การศึกษาและบริการแก่ชุมชน
๓. การให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือโรงเรียน
๔. การปลุกฝังประชาธิปไตยขึ้นพื้นฐานแก่ชุมชน

และการดำเนินงานของโรงเรียนชุมชนในด้านต่าง ๆ เหล่านี้ พอที่จะสรุปกล่าวได้ดังต่อไปนี้

การปรับปรุงหลักสูตรและการเรียนการสอน หลักสูตรของโรงเรียนชุมชนปกติแล้วต้องให้หลักสูตรประถมศึกษาเหมือนกับโรงเรียนประถมศึกษาทั่ว ๆ ไป * แต่โรงเรียนชุมชนก็จะต้องมีการปรับปรุงหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพของชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่ ^๒ และสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ควย หลักสูตรของโรงเรียนชุมชนนั้นควรถือเอาชุมชนเป็นศูนย์กลาง ถือเอากิจกรรมต่าง ๆ ที่เป็นปัญหาของชุมชนมาเป็นศูนย์กลางของการเรียนการสอน ^๓ หลักสูตรที่สอนอยู่จึงควรคำนึงถึงหลัก ๓ ประการคือ เนื้อหาวิชาที่เด็กต้องเรียน ความสนใจ ความต้องการและความสามารถของเด็ก การศึกษาปัญหาตลอดจนการ

* โกวพิท วารีกุล, "ภาระหน้าที่ของโรงเรียนชุมชน," ประชาบาล ๖ (กันยายน ๒๕๑๖) : ๓.

^๒ สุชา จันทรเอม, "โรงเรียนชุมชน," มิตรครู ๘ (มกราคม ๒๕๐๘) : ๒๗.

^๓ ช่าง บัวศรี, ทฤษฎีหลักสูตร ภาค ๒ (พระนคร : โรงพิมพ์มงคลการพิมพ์, ๒๕๐๘), หน้า ๑๒๘.

ปรับปรุงชุมชน^๑ และหลักสูตรของโรงเรียนชุมชนนั้น ควรจะแยกออกจากกันเป็น
๒ หลักสูตรคือ หลักสูตรประถมศึกษาและหลักสูตรการศึกษาผู้ใหญ่^๒

มงคล ศรีไพรวรรณและคนอื่น ๆ ได้เสนอแนะเกี่ยวกับการ
จัดหลักสูตรของโรงเรียนชุมชนไว้ดังต่อไปนี้

๑. โรงเรียนชุมชนจำเป็นต้องใช้หลักสูตรประถมศึกษาเป็นหลัก ในการจัด
การเรียนการสอน พร้อมทั้งเพิ่มวิชาชีพต่าง ๆ และเศรษฐศาสตร์เบื้องต้นเข้าด้วย

๒. จุดมุ่งหมายและกระบวนการต่าง ๆ ของหลักสูตรต้องสอดคล้องกับเรื่อง
ที่อยู่ในความจำเป็นหรือความต้องการของชุมชนรวมทั้งประเทศชาติ เช่น การส่งเสริม
ประชาธิปไตย เป็นต้น

๓. หาทางส่งเสริมให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมของหลักสูตรที่เกี่ยวกับ
ชุมชนให้มากที่สุดโดย

๓.๑ สสำรวจว่าในชุมชนมีกิจกรรมอะไรบ้าง ที่นักเรียนและประชาชน
พอจะจัดร่วมกันหรือช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

๓.๒ ควรจัดเวลาพิเศษในการฝึกสอนวิชาชีพต่าง ๆ เช่น เกษตร -
กรรม หัตถกรรม ซึ่งมีผลทำให้ครอบครัวหรือชุมชนมีฐานะความเป็นอยู่ดีขึ้น

๔. หลักสูตรต้องเกี่ยวกับชีวิตความเป็นอยู่อันแท้จริงของนักเรียนและประชาชน
ในท้องถิ่นให้มากที่สุด

๕. หลักสูตรต้องยืดหยุ่น เพื่อสะดวกในการใช้และปรับปรุงแก้ไข

๖. หลักสูตรต้องเอื้ออำนวยต่อการทำงานสาธารณประโยชน์ของชุมชน และ
ต้องมีการเตรียมวางแผนไว้ด้วย

^๑มงคล ประสิทธิสาและคนอื่น ๆ, โรงเรียนชุมชน, หน้า ๑๒๐.

^๒สังค อุทรานันท์, "หลักสูตรสำหรับโรงเรียนชุมชน," ประชาบาล ๑๑

(มิถุนายน ๒๕๒๑) : ๑๐ - ๑๔.

๗. หลักสูตรควรคำนึงถึงตัวผู้เรียน ในเรื่องวุฒิภาวะ ความสนใจ ความจำเป็น ในฐานะที่นักเรียนเป็นสมาชิกของท้องถิ่นที่เขาอาศัยอยู่ประการหนึ่ง และเป็นการเตรียมตัวเด็กเพื่อเผชิญกับเรื่องราวของชีวิตจริงในชุมชน ทั้งในปัจจุบันและอนาคต^๑

ส่วนการเรียนการสอนในโรงเรียนชุมชนนั้น ก็จะต้องปรับปรุงให้สอดคล้องกับหลักสูตรที่ปรับปรุงแล้ว โดยพยายามให้เด็กได้เรียนรู้ด้วยการปฏิบัติจริงมากกว่าฟังจากครูสอน และเปลี่ยนแปลงสถานที่สอนตามเนื้อหาวิชา เช่น การสอนวิชาเกษตรกรรมหรืออนามัยนอกห้องเรียน เป็นต้น และต้องพยายามใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาเป็นประโยชน์ในการเรียนการสอน ในบางวิชาอาจจะเชิญผู้เชี่ยวชาญมาให้คำแนะนำชี้แจงแก่เด็ก หรือสาธิตให้เด็กดู และพยายามนำเอาวิธีการตามระบอบประชาธิปไตยมาฝึกเด็กให้มากที่สุด^๒ และควรจะเรียนเกี่ยวกับเรื่องของชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่ เพื่อจะได้รู้สภาพของชุมชนในปัจจุบัน ความต้องการและปัญหาของชุมชน เรียนด้วยการปฏิบัติจริง และพยายามปลูกฝังให้เด็กเกิดความคิดโดยใช้กิจกรรมหลาย ๆ อย่าง เช่น การอภิปราย การค้นคว้า การทำงานเป็นกลุ่ม เป็นต้น^๓

นอกจากนั้น ครูโรงเรียนชุมชนซึ่งเป็นผู้มีบทบาทสำคัญยิ่งในการเรียนการสอน ก็จะต้องได้รับการอบรมเรื่องโรงเรียนชุมชน มีการนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาใช้ในการเรียนการสอน และครูควรจะได้รับสวัสดิการในการทำงานอย่างเพียงพอ

^๑ มงคล ศรีไพรวรรณ, สนั่น อินทรประเสริฐและนำทรัพย์ จันทน์หอม, คู่มือบริหารโรงเรียนชุมชน, หน้า ๒๑๘ - ๒๒๖.

^๒ ไก่พิท วารีกุล, "แนวปฏิบัติของโรงเรียนชุมชน," ประชาบาล ๕ (มิถุนายน ๒๕๑๕) : ๒ - ๓.

^๓ สนั่น อินทรประเสริฐ, คู่มือโรงเรียนชุมชน, หน้า ๑๒๔ - ๑๒๕.

๑. แก่การดำรงชีวิตควย

การให้การศึกษและบริการแก่ชุมชน โรงเรียนชุมชนนอกจากจะให้การศึกษแก่เด็กในวัยเรียนตามปกติแล้ว ต้องให้การศึกษแก่ผู้ใหญ่ควบคู่กันไปควย ในขณะเดียวกันก็ต้องให้บริการต่าง ๆ แก่ชุมชน เพื่อให้ชุมชนได้รับประโยชน์จากโรงเรียนมากที่สุดไปพร้อม ๆ กันควย

การให้การศึกษแก่ผู้ใหญ่ นั้น จะมีอยู่ ๒ ลักษณะใหญ่ ๆ คือ การสอนให้อ่านออกเขียนได้ และการให้ความรู้เกี่ยวกับการประกอบอาชีพและการดำรงตนในชุมชน

การให้การศึกษเพื่อให้อ่านออกเขียนได้นั้น โรงเรียนชุมชนทั่วไป มีโครงการดังต่อไปนี้คือ

๑. โครงการแก้ไขการไม่รู้หนังสือแบบเบ็ดเสร็จ (Functional Literacy Program) โดยสอนให้ประชาชนรู้หนังสือ และนำความรู้ที่ได้ไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน

๒. โครงการจัดที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน

๓. โครงการจัดตั้งห้องสมุดของโรงเรียน

๔. ขอความร่วมมือจากหน่วยราชการต่าง ๆ พระภิกษุ อาสาสมัครในหมู่บ้าน ให้มาช่วยสอนในตอนเย็นของวันธรรมคาหรือวันหยุด นอกจากนั้น ครูในโรงเรียนก็ควรหาเวลาว่างของตนเอง สอนประชาชนในตอนเย็น ๆ ควย ๒

ส่วนการให้การศึกษากันวิชาชีพแก่ประชาชนในชุมชนนั้น ได้แก่ การขอความร่วมมือจากหน่วยราชการอื่น ๆ หรือวิทยากรในท้องถิ่น จัดสอนความรู้ด้าน

๑. สนั่น อินทรประเสริฐและนำทรัพย์ จันทน์หอม, "เอกสารประกอบการบรรยายในการสัมมนาปลัดจังหวัดเรื่องแนวทางในการบริหารโรงเรียนชุมชน," ๒๕๑๕ (อัครสำเนา).

๒. สนั่น อินทรประเสริฐ, คู่มือบริหารโรงเรียนชุมชน, หน้า ๑๔๒ - ๑๔๔.

วิชาชีพให้แก่ประชาชนในชุมชน เช่น เชิญผู้มีความรู้ความชำนาญมาสาธิตและให้ความรู้ เรื่องการทำสวน, การปรุงอาหาร, การเย็บเสื้อผ้า, การเสริมสวย เป็นต้น ๑

นอกจากโรงเรียนจะทำหน้าที่ให้การศึกษาทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน แล้ว โรงเรียนจะต้องให้บริการแก่ชุมชนในด้านต่าง ๆ อีกด้วย โดยชักนำหรือชักจูง ให้ประชาชนเข้ามาสู่โรงเรียนเพื่อรับบริการต่าง ๆ ที่โรงเรียนจัดบริการให้ ๒ เช่น บริการด้านความรู้ บริการให้คำปรึกษาแก่ประชาชนในการแก้ปัญหาต่าง ๆ บริการให้คำแนะนำในการประกอบอาชีพ รวมทั้งบริการด้านวัสดุอุปกรณ์และอาคารสถานที่ ในการที่ชุมชนจะจัดกิจกรรมหรืองานเทศกาลทั้งหลายในท้องถิ่น ๓ และในการให้การศึกษาแก่ประชาชนนั้น โรงเรียนชุมชนจะต้องมีการร่วมมือและประสานงานกับศูนย์การศึกษา นอกโรงเรียนอย่างใกล้ชิด เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างไค้ผล ๔ และโรงเรียนจะต้องมีส่วนช่วยในการปรับปรุงชุมชนควบคู่ไปกับการให้บริการต่าง ๆ ด้วย กิจกรรมต่าง ๆ ที่โรงเรียนต้องดำเนินการเพื่อช่วยปรับปรุงและพัฒนาชุมชน อาทิเช่น มีการประชุมประชาชนเพื่อชี้แจงเกี่ยวกับการปรับปรุงชุมชน ประสานงานและร่วมมือกับหน่วยราชการต่าง ๆ ในการปรับปรุงชุมชน ๕ นำโรงเรียน (ครูและนักเรียน)

๑ สนั่น อินทรประเสริฐ, คู่มือบริหารโรงเรียนชุมชน, หน้า ๑๘๒ - ๑๘๔.

๒ ทวีป อภิลิทธิ, "วิเคราะห์บทบาทของโรงเรียนชุมชนจากบทบาทของวัด," วารสารการศึกษานอกโรงเรียน ๑๗ (มีนาคม - เมษายน ๒๕๒๓) : ๔๔ - ๔๘.

๓ โกวิท วารีกุล, "ภาระหน้าที่ของโรงเรียนชุมชน," ประชาบาล ๖ (กันยายน ๒๕๑๖) : ๔๔.

๔ ทวีป อภิลิทธิ, "การศึกษานอกโรงเรียนกับการพัฒนาชุมชน," นิตยสาร ๒๓ (ตุลาคม ๒๕๒๔) : ๒๕ - ๒๘.

๕ กระทรวงมหาดไทย, สำนักงานการศึกษาท้องถิ่น, รายงานการติดตามและประเมินผลโรงเรียนชุมชน ปี ๒๕๑๘, หน้า ๑ - ๒.

ออกไปสู่ชุมชน เพื่อร่วมกิจกรรมของสังคมและชุมชน * เป็นผู้นำในการกระตุ้นและส่งเสริมให้ประชาชนร่วมมือกันพัฒนาชุมชนของตนเอง ๒ เป็นตน

การให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือโรงเรียน การดำเนินงานของโรงเรียนชุมชนนั้น มีหลักการและนโยบายที่จะให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานให้มากที่สุด เพราะลำพังแต่จะอาศัยงบประมาณของทางราชการเพียงอย่างเดียวคงไม่เพียงพอ ดังนั้น นอกจากโรงเรียนจะให้บริการแก่ชุมชนในร้านค้าต่าง ๆ แล้ว ชุมชนก็จะต้องมีส่วนร่วมให้การช่วยเหลือโรงเรียนในร้านค้าต่าง ๆ อีกด้วย ซึ่งการที่ชุมชนจะให้ความร่วมมือกับโรงเรียนมากน้อยเพียงใดนั้นก็ขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนเป็นสำคัญ

สนธิ สุวรรณทัต ได้เสนอแนะวิธีการและเครื่องมือสำหรับสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนไว้ดังต่อไปนี้ คือ

๑. โรงเรียนใช้จดหมายติดต่อกับผู้ปกครองในรูปแบบข่าวสาร การชี้แจงหรือแจ้งผลการเรียนของเด็ก การเสนอขอคิดเห็น ตลอดจนการแสดงความยินดี ฯลฯ
๒. ใช้บัตรรายงานหรือสมุดรายงานติดต่อกับผู้ปกครอง ให้ผู้ปกครองได้รับทราบผลการเรียน สุขภาพ ความประพฤติของนักเรียน เพื่อจะได้ช่วยแก้ไขปรับปรุงให้ดีขึ้น
๓. เชิญหรือกระตุ้นให้ผู้ปกครองได้มีโอกาสไปเยี่ยมโรงเรียนอยู่เสมอ
๔. ครูในโรงเรียนควรจะได้มีโอกาสไปเยี่ยมหมู่บ้านให้ครบทุกบ้าน อย่างน้อยปีละครั้ง

*ทวีป อภิลิทธิ, "วิเคราะห์บทบาทของโรงเรียนชุมชนจากบทบาทของวัด," วารสารการศึกษานอกโรงเรียน ๑๗ (มีนาคม - เมษายน ๒๕๒๓) : ๔๔ - ๔๘.

๒.สนธิ อินทรประเสริฐ, "โรงเรียนชุมชน," เอกสารประกอบการบรรยายพิเศษโครงการอบรมครูใหญ่โรงเรียนชุมชน, ๒๕๒๔, หน้า ๗ (อัครสำเนา).

๕. จัดทำหนังสือพิมพ์หรือข่าวสารของโรงเรียน แล้วส่งไปให้ผู้ปกครองหรือประชาชนในชุมชน เพื่อทราบความเคลื่อนไหวและกิจกรรมของโรงเรียน

๖. จัดแสดงนิทรรศการของทางโรงเรียน เพื่อเสนอผลงานแก่ประชาชน

๗. จัดแสดงภาพถ่าย กิจกรรมและแสดงผลงานของทางโรงเรียนและนักเรียน

๘. จัดสาธิตทางวิชาการของโรงเรียน และเชิญผู้ปกครองหรือประชาชนมาสังเกตการสาธิตด้วย เช่น สาธิตการสอน สาธิตการจัดบ้าน สาธิตการเกษตร เป็นต้น

๙. จัดสัปดาห์แห่งการศึกษา จัดรายการรื่นเริงที่โรงเรียน แล้วเชิญผู้ปกครองและประชาชนในชุมชนเข้ามาร่วมกิจกรรมด้วย

๑๐. จัดงานฉลองครบรอบวันเกิดของโรงเรียน เชิญประชาชนมาร่วมงานแล้วถือโอกาสแสดงผลงานให้ประชาชนทราบ

๑๑. จัดให้มีการแสดงสุนทรพจน์ในวันสิ้นปีการศึกษา หรือพิธีแจกประกาศนียบัตรแก่นักเรียนที่สำเร็จการศึกษา เพื่อให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมด้วย

ชุมชนมีโอกาที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานของโรงเรียนชุมชนในหลาย ๆ ด้าน นับตั้งแต่การปรับปรุงหลักสูตรและการเรียนการสอนของโรงเรียน การเข้ามาช่วยเหลือโรงเรียนเกี่ยวกับการเรียนการสอน เช่น เป็นวิทยากรพิเศษ เป็นแหล่งการศึกษาของนักเรียน การบริจาคเงิน วัสดุอุปกรณ์หรือแม้แต่แรงงานจากประชาชนในการช่วยปรับปรุงโรงเรียน^๒ นอกจากนั้น โรงเรียนก็ยังได้รับความร่วมมือจากหน่วยงาน องค์กรหรือสถาบันที่สำคัญในชุมชน เช่น วัดหรือมูลนิธิต่าง ๆ เพื่อช่วย

^๑ สนิท สุวรรณทัต, เนย์ วงศ์อุทุมและเจริญ โภคผล, หลักและแนว - ดำเนินการของโรงเรียนชุมชน, หน้า ๕๑ - ๕๒.

^๒ ประทีป สยามชัย, "แนวการจัดโรงเรียนชุมชน," ประชาศึกษา ๓ (ตุลาคม ๒๕๑๖) : ๑๔๘ - ๑๖๓.

เหลือในการปรับปรุงโรงเรียนด้วย ที่สำคัญที่สุดก็คือ โรงเรียนจะต้องสร้างทัศนคติให้ประชาชนเกิดความรู้สึกว่า โรงเรียนเป็นของเขาเอง หรือชุมชนมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของโรงเรียนอยู่ด้วย เมื่อทางโรงเรียนขาดเหลืออย่างไร จะใคร่ช่วยกันเอง แทนที่จะขอความช่วยเหลือจากทางรัฐบาลแต่เพียงทางเดียว^๑ ซึ่งถ้าโรงเรียนได้รับความช่วยเหลือจากชุมชนเป็นอย่างดีแล้ว การดำเนินงานของโรงเรียนชุมชนก็คงจะประสบผลสำเร็จอย่างแน่นอน

การปลูกฝังประชาธิปไตยขั้นพื้นฐานแก่ชุมชน วัตถุประสงค์ที่สำคัญอีกประการหนึ่งของโรงเรียนชุมชน ได้แก่การปลูกฝังประชาธิปไตยขั้นพื้นฐานให้แก่ชุมชน ซึ่งในหลักการของโรงเรียนชุมชนก็กำหนดไว้อย่างชัดเจนว่า โรงเรียนชุมชนจะต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการมากที่สุด โดยจัดตั้งเป็นรูปคณะกรรมการ จำนวน ๕ - ๘ คน อยู่ในตำแหน่งวาระละ ๔ ปี^๒

ดังนั้น อินทรประเสริฐกล่าวว่า การดำเนินงานของโรงเรียนชุมชน เป็นการทำงานโดยใช้วิธีการทำงานตามแบบประชาธิปไตย ซึ่งมีบรรยากาศและลำดับขั้นตอนเนื่องดังนี้

๑. คิดร่วมกัน (Group Thinking)
๒. อภิปรายร่วมกัน (Group Discussion)
๓. วางแผนร่วมกัน (Group Planning)
๔. ตัดสินปัญหาาร่วมกัน (Group Decission)
๕. ทำงานร่วมกัน (Group Action)

^๑สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, "เอกสารหมายเลข ๓," เอกสารประกอบการบรรยายพิเศษโครงการอบรมครูใหญ่โรงเรียนชุมชน, ๒๕๒๔, หน้า ๒.

^๒สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, "เอกสารหมายเลข ๒," เอกสารประกอบการบรรยายพิเศษโครงการอบรมครูใหญ่โรงเรียนชุมชน, ๒๕๒๔, หน้า ๓.

๖. ประเมินผลร่วมกัน (Group Evaluation) *

การปลูกฝังประชาธิปไตยแก่ชุมชนนั้น เริ่มตั้งแต่การปลูกฝังประชาธิปไตยให้แก่เด็กเรียนในโรงเรียน ด้วยการจัดกิจกรรมต่าง ๆ โดยใช้กระบวนการประชาธิปไตย เช่น การเลือกตั้งหัวหน้าชั้น ประธานนักเรียน จัดการเรียนการสอนโดยเน้นการทำงานเป็นกลุ่ม เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ค้นคว้า อภิปรายปัญหาต่าง ๆ ร่วมกัน และจัดกิจกรรมนักเรียนต่าง ๆ เป็นต้น ส่วนการปลูกฝังประชาธิปไตยแก่ประชาชนนั้น โรงเรียนจะต้องนำหลักประชาธิปไตยมาใช้ในการดำเนินงานของโรงเรียนทุกกระบวนการ เช่น มีการประชุมเพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็นต่อการดำเนินงานของโรงเรียน ให้คณะกรรมการของโรงเรียนได้มีส่วนร่วมในการดำเนินงานของโรงเรียนทุกขั้นตอน นับตั้งแต่การวางแผน การเรียนการสอน จนกระทั่งการประเมินผลโครงการของโรงเรียน โรงเรียนจะต้องมีการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมความรู้ด้านประชาธิปไตยขึ้นพื้นฐานแก่ชุมชน หรือแม้แต่ยอมให้ใช้สถานที่ของโรงเรียนเป็นสถานที่เลือกตั้งต่าง ๆ เป็นต้น นั่นคือ ต้องจัดโรงเรียนชุมชนให้เป็นศูนย์กลางของสังคมประชาธิปไตย โดยให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานของโรงเรียนชุมชนมากที่สุด ^๒

ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของโรงเรียนชุมชน

ถึงแม้ว่า ในโครงการปรับปรุงโรงเรียนประถมศึกษาให้เป็นโรงเรียนชุมชน จะกำหนดหลักการ วัตถุประสงค์และวิธีการดำเนินงานของโรงเรียนชุมชนเอาไว้เป็นอย่างดี แต่ในทางปฏิบัติจริงแล้ว การดำเนินงานของโรงเรียนชุมชนนั้นมีปัญหาและอุปสรรคมากมาย จนแทบจะไม่สามารถดำเนินการให้สำเร็จตามโครงการได้ ปัญหาสำคัญ ๆ ที่พอจะกล่าวถึงได้มีอยู่ ๕ ประการคือ ปัญหาค่านงบประมาณ ปัญหาคาน

* สนั่น อินทรประเสริฐ, คู่มือบริหารโรงเรียนชุมชน, หน้า ๑๓๔ - ๑๔๑.

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๒ - ๒๓.

บุคลากร ปัญหาค่านอาคารสถานที่และอุปกรณ์ ปัญหาค่านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน และประการสุดท้ายคือปัญหาค่านการประสานงาน ซึ่งปัญหาในค่านต่าง ๆ นั้น พอจะสรุปกล่าวได้ดังต่อไปนี้

ปัญหาค่านงบประมาณ นับเป็นปัญหาสำคัญที่สุดของโรงเรียนชุมชนทั่วไป ถึงแม้ว่าทางราชการจะมีเงินงบประมาณพิเศษให้โรงเรียนละ ๕,๐๐๐ บาทในปีแรก^๑ และในปีต่อมาก็ให้บ้าง โดยไม่มีจำนวนที่แน่นอนนัก^๒ แต่เมื่อเทียบกับภาระหน้าที่ที่โรงเรียนชุมชนจะต้องรับผิดชอบแล้ว เงินจำนวนดังกล่าวนี้ก็นับว่าน้อยมาก ซึ่งเมื่อพิจารณาจากรายงานการติดตามและประเมินผลโรงเรียนชุมชน ปี ๒๕๑๕ ของสำนักงานการศึกษาท้องถิ่น กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย จะเห็นว่า ปัญหางบประมาณนี้เป็นปัญหาที่สำคัญที่สุดประการหนึ่ง ซึ่งทำให้การดำเนินงานของโรงเรียนชุมชนไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร^๓ ในงานวิจัยของสำนักงานศึกษาธิการเขต ๑๒^๔ งานวิจัยของปรีชา นิพนธ์พิทยา^๕ และงานวิจัยของคนอื่น ๆ ก็กล่าวไว้ในทำนองเดียวกัน ถึงแม้ว่าหลักการของโรงเรียนชุมชนจะมุ่งให้ประชาชนมีส่วนร่วมรับผิดชอบในค่านการเงินของโรงเรียนด้วย แต่เมื่อประชาชนส่วนใหญ่อยากจนและขาดแคลน ความร่วมมือที่จะได้รับในค่านการเงินจึงมีอยู่ไม่มากนัก

^๑สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, "เอกสารหมายเลข ๒," เอกสารประกอบการบรรยายพิเศษโครงการอบรมครูใหญ่โรงเรียนชุมชน, หน้า ๕.

^๒ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ครูใหญ่โรงเรียนชุมชน.

^๓กระทรวงมหาดไทย, สำนักงานการศึกษาท้องถิ่น, รายงานการติดตามและประเมินผลโครงการโรงเรียนชุมชนปี ๒๕๑๕, หน้า ๒๕ - ๓๐.

^๔สำนักงานศึกษาธิการเขต ๑๒, "รายงานการวิจัยสภาพและปัญหาของโรงเรียนชุมชนในเขตการศึกษา ๑๒," บทคัดย่อ.

^๕ปรีชา นิพนธ์พิทยา, "การดำเนินงานของโรงเรียนชุมชนในเขตการศึกษา ๑," หน้า ๑๐๓.

ปัญหาค่านบุคลากร เกี่ยวกับตัวบุคลากรหรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับภาระงานของโรงเรียนชุมชนก็มีปัญหาหลายประการ เช่น การไม่ยอมรับการเปลี่ยนแปลงของบุคคลที่เกี่ยวข้อง โดยเกรงว่า หากจัดโรงเรียนให้เป็นโรงเรียนชุมชนแล้ว จำเป็นที่ชุมชนและหน่วยงานอื่น ๆ รวมทั้งโรงเรียนจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงอะไรหลายอย่าง คือเปลี่ยนแปลงจากสิ่งที่เคยกระทำมาแล้ว หรือการกระทำอยู่ไปเป็นอย่างอื่น ทำให้กระทบกระเทือนต่อขนบธรรมเนียมประเพณีเก่า ๆ บาง หรือมีเดะนั้น ก็อาจจะต้องมีภาระเพิ่มมากขึ้น แม้ว่าการเปลี่ยนแปลงนั้นจะเป็นการพัฒนาชุมชนให้เจริญขึ้นก็ตาม^๑ นอกจากนี้ บุคลากรส่วนใหญ่ยังขาดความเข้าใจในหลักการของโรงเรียนชุมชนอย่างแท้จริง^๒ และบางคนก็ขาดความรับผิดชอบในหน้าที่ที่พึงมีต่อโรงเรียน หรือไม่ให้ความสนใจเท่าที่ควร ยิ่งไปกว่านั้น ครูบางคนก็ขาดกำลังใจในการปฏิบัติงาน เนื่องจากต้องทำงานมากขึ้น แต่ไม่ได้รับการพิจารณาความดีความชอบเป็นพิเศษ^๓

ในเรื่องเกี่ยวกับตัวครูนี้ จากผลการประชุมสัมมนาครูซึ่งปฏิบัติงานในโรงเรียนชุมชนในเขตการศึกษา ๒ และเขตการศึกษา ๑๐ พบว่า ครูมีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำ เมื่อโรงเรียนเลิกแล้วก็ต้องรีบกลับบ้านเพื่อทำงานอื่นหรือหารายได้เพิ่มเติม จึงไม่มีเวลาให้กับโรงเรียน ข้าครูยังมีภาระจากการช่วยเหลืองานของหน่วยราชการอื่นๆ เช่น การเป็นวิทยากรลูกเสือชาวบ้าน เป็นต้น อีกด้วย^๔ และโรงเรียนชุมชนส่วนใหญ่

มงคล ศรีไพรวรรณ, สนั่น อินทรประเสริฐ และนำทรัพย์ จันทน์หอม, คู่มือบริหารโรงเรียนชุมชน, หน้า ๒๕๑ - ๒๕๓.

^๒ปรีชา นิพนธ์พิทยา, "การดำเนินงานของโรงเรียนชุมชนในเขตการศึกษา ๑," หน้า ๑๐๓.

^๓สำนักงานศึกษาธิการเขต ๑๒, "รายงานการวิจัยสภาพและปัญหาของโรงเรียนชุมชนในเขตการศึกษา ๑๒," หน้า ๔๘ - ๕๓.

^๔เลกิงศักดิ์ พัทธโน, "ปัญหาของโรงเรียนชุมชนในสายตาของครูผู้ปฏิบัติงาน," ใน วิทยากรเกี่ยวกับการศึกษาประชาบาล (พระนคร: โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น, ๒๕๑๕), หน้า ๒๕๑-๒๕๒.

ก็มักจะทำหน้าที่ที่มีความสามารถในการสอนวิชาชีพ ซึ่งต้องสอนแก่ประชาชนในชุมชน
นั้น ๆ ๑

ส่วนปัญหาที่เกิดจากประชาชนนั้น "แม้ประชาชนจะพยายามให้ความช่วยเหลือ
แต่ก็ยังมีขีดจำกัด เนื่องจากความยากจน ความเจ็บป่วย และความไม่รู้ถึงคุณค่าของ
การศึกษาหรือคุณค่าของความร่วมมือ" ๒ ท้ายเหตุนี้กล่าว ความช่วยเหลือและความ
ร่วมมือที่ได้รับจากประชาชนในการดำเนินงานของโรงเรียนชุมชนจึงมีน้อย

ปัญหาค่านอาคารสถานที่และวัสดุอุปกรณ์ โรงเรียนชุมชนมีความจำเป็นที่จะ
ต้องมีอาคารสถานที่และวัสดุอุปกรณ์อย่างเพียงพอ เพื่อให้บริการแก่ชุมชนทั้งในค่าน
การศึกษาและค่านอื่น ๆ แต่จากรายงานการวิจัยของสำนักงานศึกษาธิการเขต ๑๒ ๓
งานวิจัยของปรีชา นิพนธ์พิทยา ๔ และการศึกษาของเดกิงศักดิ์ พัทโน ๕ พบว่า
โรงเรียนชุมชนมีอาคารสถานที่ไม่เพียงพอ เช่น ห้องเรียนไม่เพียงพอกับจำนวน
นักเรียน และไม่มีสนามหรืออุปกรณ์ต่าง ๆ สำหรับจัดกิจกรรมบางอย่าง ซึ่งเรื่องนี้
อธิบดีกรมการปกครองในฐานะผู้รับผิดชอบการศึกษาประชาบาล ก็ได้กล่าวสรุปไว้ใน

๑ ชูสง่า ฤทธิประศาสน์, "ผลการดำเนินงานของโรงเรียนชุมชนในระยะที่
ผ่านมา," หน้า ๕๒ - ๕๓.

๒ เดกิงศักดิ์ พัทโน, "ปัญหาของโรงเรียนชุมชนในสายตาของครูผู้ปฏิบัติงาน,"
หน้า ๒๕๑ - ๒๕๒.

๓ สำนักงานศึกษาธิการเขต ๑๒, "รายงานการวิจัยสภาพและปัญหาของโรง
เรียนชุมชนในเขตการศึกษา ๑๒," หน้า ๔๔ - ๖๕.

๔ ปรีชา นิพนธ์พิทยา, "การดำเนินงานของโรงเรียนชุมชนในเขตการศึกษา
๑," หน้า ๑๐๓.

๕ เดกิงศักดิ์ พัทโน, เรื่องเดียวกัน.

ลักษณะเดียวกัน^๑ นอกจากนั้น ทนงศักดิ์ คุ้มไชน้ำ ยังได้ศึกษาพบว่า ปัญหาที่สำคัญของการดำเนินงานโรงเรียนชุมชน ได้แก่ ขาดเครื่องมือและครูสำหรับฝึกสอนวิชาชีพให้แก่ประชาชน ขาดความช่วยเหลือสนับสนุนด้านกำลังใจและงบประมาณจากฝ่ายบริหารระดับเหนือขึ้นไป^๒ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของเจริญ โภคผล ซึ่งได้กล่าวถึงปัญหาในค่านีไว้ที่ท่านเองเดียวกัน^๓

ปัญหาค่าความสัมพันธ์กับชุมชน ปัญหานี้ นับเป็นปัญหาที่สำคัญยิ่งประการหนึ่ง เพราะตามหลักการของโรงเรียนชุมชนนั้น ชุมชนจะต้องเป็นผู้มีส่วนร่วมในการดำเนินงานของโรงเรียนมากที่สุด การดำเนินงานของโรงเรียนจึงจะประสบผลสำเร็จ ซึ่งปัญหาในเรื่องนี้เกิดขึ้นจากทั้งสองฝ่าย คือทั้งโรงเรียนและชุมชน ปัญหาที่เกิดจากโรงเรียนนั้น ได้แก่ ตัวผู้บริหารโรงเรียนและครูเอง ซึ่งยังไม่เข้าใจในนโยบายที่แท้จริงของโรงเรียนชุมชน ครูมีบ้านพักอยู่ห่างจากโรงเรียนมาก ทำให้ความใกล้ชิดสนิทสนมระหว่างครูกับประชาชนมีน้อย^๔ บางโรงเรียนมีครูซึ่งเป็นผู้ที่ไม่มีภูมิสำเนาอยู่ในท้องถิ่นนั้น และเป็นครูสตรีซึ่งเป็นภรรยาของข้าราชการย้ายติดตามสามีมาอยู่ประจำ

^๑ อธิปไตยกรมการปกครอง, "คำบรรยายเรื่องนโยบายการจัดโรงเรียนชุมชนตามแผนพัฒนาการศึกษา ระยะที่ ๔," เอกสารในการสัมมนาครูใหญ่โรงเรียนชุมชนที่เริ่มดำเนินการในปี พ.ศ. ๒๕๑๘, ๒๕๑๘, หน้า ๗ (อัครสำเนา).

^๒ ทนงศักดิ์ คุ้มไชน้ำ, "กิจกรรมและปัญหาในการดำเนินงานของโรงเรียนชุมชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ," หน้า ๑๐๒.

^๓ เจริญ โภคผล, "สำรวจวิธีการและผลการดำเนินงานตามโครงการปรับปรุงโรงเรียนประชาบาลให้เป็นโรงเรียนชุมชนในภาคศึกษา ๑๐," บทคัดย่อ.

^๔ เถลิงศักดิ์ พัทธโน, "ปัญหาโรงเรียนชุมชนในสายตาของครูผู้ปฏิบัติงาน," หน้า ๒๕๑ - ๒๕๒.

ไม่นานก็ย้ายไป^๑ ทำให้เกิดปัญหาในการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน ส่วนปัญหาที่เกิดจากชุมชนนั้น ได้แก่การที่ประชาชนยังไม่มีความเข้าใจในหลักการของโรงเรียนชุมชนเท่าที่ควร ยังมีความรู้สึกที่ว่าโรงเรียนเป็นสถานที่ของทางราชการ ไม่ควรเข้าไปเกี่ยวข้องกับ ประชาชนยากจน ต้องใช้เวลาส่วนใหญ่ไปในการประกอบอาชีพทำมาหากิน จึงไม่สนใจกิจกรรมของโรงเรียน โรงเรียนบางแห่งก็อยู่ห่างไกลจากชุมชนมากเกินไป^๒ ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนเห็นห่างกันไป และการดำเนินงานของโรงเรียนชุมชนก็ไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร

ปัญหาการประสานงาน การประสานงานเป็นเรื่องหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินงานของโรงเรียนชุมชน เพราะการดำเนินงานต่าง ๆ ของโรงเรียนชุมชนจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากบุคคลหลายฝ่าย โดยเฉพาะครูในโรงเรียนฝ่ายเดียวไม่สามารถทำให้การดำเนินงานของโรงเรียนบรรลุเป้าหมายได้ ปัญหาการประสานงานที่เกิดขึ้นนั้น เป็นการประสานงานระหว่างโรงเรียนกับอำเภอและจังหวัด เพราะคณะกรรมการระดับจังหวัด ยังไม่ทราบซึ่งกับแนวความคิดเกี่ยวกับโรงเรียนชุมชน จึงไม่ให้การสนับสนุนและเอาใจใส่เท่าที่ควร และปัญหาระหว่างโรงเรียนกับหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเกิดจากบุคคลในหน่วยงานนั้น ยังไม่เข้าใจแนวความคิดเกี่ยวกับโรงเรียนชุมชนดีพอ^๓ จึงไม่ให้การสนับสนุนและเอาใจใส่เท่าที่ควร ปัญหาดังกล่าวเป็นปัญหาที่ควรคำนึงเป็นอย่างยิ่ง เพราะถ้าหากต่างคนต่างก็ทำไปโดยขาดการประสานงานกันในลักษณะเช่นนี้แล้ว ก็ยากที่โรงเรียนจะช่วยพัฒนาชุมชนได้

^๑ ชูสง่า ฤทธิประศาสน์, "ผลการดำเนินงานของโรงเรียนชุมชนในระยะที่ผ่านมา," หน้า ๕๒ - ๕๓.

^๒ เดกิงศักดิ์ พิฒโน, "ปัญหาโรงเรียนชุมชนในสายตาของครูผู้ปฏิบัติงาน," หน้า ๒๕๑ - ๒๕๒.

^๓ อธิปไตยกรมการปกครอง, "คำบรรยายเรื่องนโยบายการจัดโรงเรียนชุมชนตามแผนพัฒนาการศึกษาในระยะที่ ๔," หน้า ๘.

อย่างจริงจัง โรงเรียนจึงควรจะทำหน้าที่เป็นตัวกลาง คอยประสานงาน เพื่อให้หน่วยงานต่าง ๆ เหล่านี้ร่วมมือกันทำงานเพื่อให้เกิดผลดีแก่ชุมชนมากที่สุด

ตามที่กล่าวมาแล้วจะเห็นได้ว่า การดำเนินงานของโรงเรียนชุมชนทั่วไปนั้น มีปัญหาและอุปสรรคหลายประการ ซึ่งย่อมส่งผลกระทบต่อการทำงานของโรงเรียนชุมชนโดยทั่วไป ทำให้ไม่ประสบผลสำเร็จตามหลักการและวัตถุประสงค์ของโรงเรียนชุมชนที่วางไว้เท่าใดนัก

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องโรงเรียนชุมชนนั้น มีทั้งงานวิจัยของต่างประเทศและในประเทศไทย สำหรับงานวิจัยในประเทศไทยนั้น ส่วนมากจะพูดถึงการดำเนินงาน ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของโรงเรียนชุมชนในเขตการศึกษาต่าง ๆ และมีงานวิจัยของสำนักงานการศึกษาท้องถิ่น กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ที่ใช้กลุ่มตัวอย่างซึ่งสุ่มตัวอย่างจากโรงเรียนชุมชนทั่วประเทศ

งานวิจัยที่จะกล่าวถึงเรื่องแรก ได้แก่ การศึกษากิจกรรมและวิธีดำเนินงานของโรงเรียนชุมชนในสหรัฐอเมริกาของรามิเรซ (Ramirez) ซึ่งผลการวิจัยสรุปได้ว่า วิธีดำเนินงานของโรงเรียนชุมชนในสหรัฐอเมริกาสั้นใหญ่ได้เป็นไปตามหลักการและวัตถุประสงค์ของโรงเรียนชุมชนเป็นอย่างดี คือโรงเรียนใช้กระบวนการประชาธิปไตยในการดำเนินงาน มีการให้บริการต่าง ๆ แก่ชุมชน มีการสำรวจปัญหาและความต้องการของชุมชนเพื่อจะหาแนวทางแนะนำให้ประชาชนรู้จักปรับปรุงตนเองและชีวิตในชุมชนให้ดียิ่งขึ้น มีการใช้แหล่งวิชาในชุมชนให้เป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอน ได้อาศัยการตัดสินใจของหมู่คณะเป็นหลักในการดำเนินงานตามโครงการของโรงเรียน และได้

สร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียนกับประชาชน *

บรูซ (Elkins Louis Bruce) ได้วิจัยบทบาทของครูใหญ่โรงเรียนประถมศึกษา ในด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน สรุปผลได้ว่า ครูและประชาชน ต้องการให้ครูใหญ่ทำงานร่วมกับชุมชน เพื่อช่วยแก้ปัญหาต่าง ๆ ต้องการให้ครูใหญ่มีส่วนร่วมในการปกครองท้องถิ่น ต้องการให้มีการประชุมร่วมกันระหว่างครูกับผู้นปกครอง และ ต้องการให้ครูใหญ่ที่อยู่อาศัยในบริเวณโรงเรียนที่เขาปฏิบัติงานอยู่ ^๒

อบเชย สิริกิจ ^๓ ได้ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับความสำเร็จและปัญหาของโรงเรียนชุมชนในฟิลิปปินส์ได้ข้อสรุปว่า โรงเรียนชุมชนช่วยปรับปรุงความเป็นอยู่ในชุมชน ให้ดีขึ้นทุกด้าน และหลักสูตรของโรงเรียนชุมชนก็มีการเปลี่ยนแปลงให้เหมาะสมกับปัญหา

Emilliano C. Ramirez, "Activities and Procedures of Some Community Schools in The United States and Their Implications for The Philippines" Dissertation Abstract 20 (December 1959) : 2183 - 2184.

^๒ Elkins Louis Bruce, "The Role of The Elementary Principal in Community - School Relations" Dissertation Abstract Vol. 32, No. II, 1972, P. 6026 A.

^๓ Obchoey Sirikit, "The Philippines Community School and Possible Application to Thailand" (Unpublished Master's Thesis, University Manila, 1962.), Cited by Uthai Piromruen, "A study of Community School Practice in Some Selected Area of The Bical Region, Philippines, and Their Implication to Educational Region IO, Thailand;" (Unpublished Master's Thesis, Bical Teacher College, Locsin, Albay, Philippines, 1964), PP. 44 - 46.

และความต้องการของประชาชน และได้ให้ข้อเสนอแนะสำหรับการจัดโรงเรียนชุมชนในประเทศไทยว่า ควรจัดให้สอดคล้องกับระบบการปกครองตลอดจนความต้องการของสังคมปัจจุบัน และควรมีผู้ประสานงาน เพื่อให้ประชาชนและหน่วยงานต่าง ๆ ได้ร่วมมือกันในการพัฒนาชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของประทีป ฌิวชาที่ศึกษาพบว่า โรงเรียนชุมชนในฟิลิปปินส์ไม่ได้แยกตัวออกจากชุมชน แต่ใช้ชุมชนเป็นสถานที่ศึกษาของนักเรียน และมีส่วนช่วยในการพัฒนาชุมชนมากกว่าโรงเรียนประเภทอื่น ๆ โรงเรียนอาศัยความร่วมมือของประชาชนทุกคน และครูมีบทบาทสำคัญต่อการดำเนินงานของโรงเรียนชุมชน และได้ให้ข้อเสนอแนะสำหรับการจัดโรงเรียนชุมชนในประเทศไทยว่า ควรปรับปรุงชุมชนโดยใช้หลักสูตรเป็นเครื่องมือ ควรเปิดสอนเรื่องโรงเรียนชุมชนในสถาบันฝึกหัดครูทุกแห่ง และควรดำเนินงานโดยกระจายอำนาจให้แก่โรงเรียนชุมชนมากที่สุด *

อุทัย ภิรมย์รัตน์ ได้วิจัยเรื่องการปฏิบัติงานของโรงเรียนชุมชนในบีโกล ประเทศฟิลิปปินส์ เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการจัดโรงเรียนชุมชนในภาคศึกษา ๑๐ ของประเทศไทย สรุปผลได้ว่า โรงเรียนชุมชนในฟิลิปปินส์เป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนที่ได้ผล โดยให้ประชาชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการปรับปรุงชุมชนและใช้หลักสูตรของโรงเรียนชุมชนเป็นเครื่องมือ มีการใช้แหล่งวิชาการในชุมชนเพื่อประโยชน์ในการศึกษา โครงการต่าง ๆ ประสบผลสำเร็จได้เพราะมีผู้นำที่ดีทั้งฝ่ายโรงเรียนและชุมชน ส่วนการจัดการศึกษานอกโรงเรียนไม่ค่อยได้ผลเพราะขาดงบประมาณ และสามารถนำมาปรับปรุงดัดแปลงใช้ในโรงเรียนชุมชนของภาคการศึกษา ๑๐ ของไทย

Prateep Puekham, "Some Community School Practices of The Philippines and Their Implication for Thailand" (Unpublished Master's Thesis, College of Education, University of Philippines, Quezon City, 1962.), Cited by Uthai Piromruen, Ibid, PP. 47 - 49.

ได้เป็นอย่างดี^๑ ซึ่งจากผลการวิจัยนี้เอง ได้ทำให้มีการทดลองโครงการปรับปรุงโรงเรียนประชาบาลให้เป็นโรงเรียนชุมชนขึ้นเป็นครั้งแรกในประเทศไทย ในเขตการศึกษา ๑๐

สำหรับงานวิจัยในประเทศไทย มีดังต่อไปนี้

เจริญ โภคผล ได้ทำการวิจัยเรื่อง สำรวจวิธีการและผลของการดำเนินงานตามโครงการปรับปรุงโรงเรียนประชาบาลให้เป็นโรงเรียนชุมชนของภาคการศึกษา ๑๐ สรุปผลได้ว่า การดำเนินงานของโรงเรียนส่วนใหญ่ยังไม่ถูกต้องสมบูรณ์ตามหลักและแนวดำเนินการของโรงเรียนชุมชน ส่วนใหญ่ได้พึงเล็งเฉพาะด้านการศึกษา แต่สภาพของโรงเรียนและชุมชนส่วนมากมีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี การดำเนินงานมีอุปสรรคที่สำคัญอยู่หลายประการ ตามลำดับคือ อุปสรรคการสอน งบประมาณ ความร่วมมือในการดำเนินงาน อาคารเรียน ปริมาณครู และครูที่มีวุฒิเหมาะสมยังไม่เพียงพอ^๒ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของทองศักดิ์ คุ้มไชน่าที่พบว่า การดำเนินงานของโรงเรียนชุมชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ยังไม่สอดคล้องกับหลักการ วัตถุประสงค์ และแนวดำเนินการของโรงเรียนชุมชนเท่าที่ควร มีกิจกรรมเน้นหนักไปในด้านกาปรับปรุงโรงเรียนและการเรียนการสอน ปัญหาที่สำคัญในการดำเนินงานได้แก่ ขาดเครื่องมือและครูสำหรับฝึกสอนวิชาชีพให้แก่ประชาชน ขาดความช่วยเหลือสนับสนุน

^๑Uthai Piromruen, "A Study of Community School Practices in Some Selected Areas of The Bical Region, Philippines and Their Implication to the Educational Region IO, Thailand" (Unpublished Master's Thesis, Bical Teacher College, Locsin, Albay, Philippines, 1964), PP. 263 - 264.

^๒เจริญ โภคผล, "สำรวจวิธีการและผลของการดำเนินงานตามโครงการปรับปรุงโรงเรียนประชาบาลให้เป็นโรงเรียนชุมชนของภาคการศึกษา ๑๐," หน้า ๑๓๓.

ค่านักกำลังใจและงบประมาณจากฝ่ายบริหารระดับเหนือขึ้นไป ประชาชนส่วนใหญ่มีฐานะยากจน มักจะใช้เวลาไปประกอบอาชีพหารายได้มาเลี้ยงครอบครัว ไม่สนใจต่อกิจกรรมทางการศึกษาของโรงเรียน *

คณะกรรมการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานของโรงเรียนชุมชน ปี ๒๕๑๕ ของสำนักงานการศึกษาท้องถิ่น กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ได้สรุปผลการสำรวจการดำเนินงานของโรงเรียนชุมชนทั่วประเทศไว้ว่า สภาพแวดล้อมของโรงเรียนชุมชนอยู่ในระดับที่เื้อ้อำนวยต่อการปรับปรุงและส่งเสริมกิจกรรมต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี แต่มีปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานหลายประการ เรียงตามลำดับความสำคัญดังนี้คือ บุคลากรที่เกี่ยวข้องยังไม่เข้าใจวัตถุประสงค์ของโรงเรียน คือพอ ขาดงบประมาณ ขาดความร่วมมือจากชุมชน ขาดครูที่มีความชำนาญเฉพาะด้าน และขาดการประสานงานกับหน่วยงานอื่น ๆ ๒

สำนักงานศึกษาธิการเขต ๑๒ ได้ทำการวิจัยสภาพและปัญหาของโรงเรียนชุมชนในเขตการศึกษา ๑๒ สรุปผลได้ว่า กรรมการระดับจังหวัดมีบทบาทต่อโรงเรียนน้อยมาก บุคลากรทุกฝ่ายยังขาดความเข้าใจนโยบายของโรงเรียนชุมชนอย่างแท้จริง นักเรียนส่วนใหญ่ยากจน ผู้ปกครองให้ความร่วมมือกับโรงเรียนพอควร ขาดอาคารสถานที่ ห้องสมุดมีน้อย ขาดงบประมาณ ขาดวัสดุอุปกรณ์และโรงเรียนส่วนใหญ่ยังไม่พร้อมที่จะให้การบริการแก่ชุมชนในทุก ๆ ด้าน ^๓ และงานวิจัยของนิวัฒน์ จรจิตร

* หนองศักดิ์ คุ่มไชนะ, "กิจกรรมและปัญหาในการดำเนินงานของโรงเรียนชุมชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ," หน้า ๘๕.

^๒ สำนักงานการศึกษาท้องถิ่น, รายงานการติดตามและประเมินผลโรงเรียน - ชุมชน ปี ๒๕๑๕, หน้า ๒๕ - ๓๔.

^๓ สำนักงานศึกษาธิการเขต ๑๒, "รายงานการวิจัยสภาพและปัญหาของโรงเรียนชุมชนในเขตการศึกษา ๑๒," หน้าบทคัดย่อ.

เรื่องปัญหาการดำเนินงานของโรงเรียนชุมชนในเขตการศึกษา ๒ สรุปผลได้ว่า ครูใหญ่ส่วนมากมีภูมิฐานะเดิมอยู่คนละจังหวัดกับที่ตั้งโรงเรียนได้รับความร่วมมือ มีความปลอดภัยในการเดินทางมาโรงเรียนและมีกำลังใจในการจัดบริการต่าง ๆ แก่ชุมชนน้อยกว่าครูใหญ่ที่มีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดเดียวกันกับที่ตั้งโรงเรียน ครูหญิงส่วนมากมีปัญหาทางคานาวิชาการและคานาการสอนและมักได้รับความช่วยเหลือจากผู้อื่นมากกว่าครูชาย แต่เข้าร่วมกิจกรรมในการพัฒนาชุมชนและมีความปลอดภัยในการทำงานที่โรงเรียนน้อยกว่าครูชาย กรรมการโรงเรียนชุมชนส่วนมากนับถือศาสนาอิสลาม ซึ่งได้รับความร่วมมือจากประชาชนในการช่วยเหลืองานของโรงเรียนมากกว่ากรรมการที่นับถือศาสนาพุทธสำหรับแนวทางในการแก้ปัญหาบางประการนั้น ครูใหญ่ ครูและกรรมการโรงเรียนชุมชนพยายามแก้ปัญหาต่าง ๆ ในการดำเนินงานที่เกิดขึ้นด้วยตนเอง *

ส่วนในเรื่องบทบาทของโรงเรียนชุมชนที่มีต่อการพัฒนาชุมชนนั้น ธวัช ทนโทภาสได้ทำการวิจัยเรื่อง บทบาทของโรงเรียนชุมชนในประเทศไทยต่อการพัฒนาชุมชน : เขตการศึกษา ๑๒ พบว่า โรงเรียนชุมชนมีส่วนช่วยในการพัฒนาชุมชนให้เจริญได้เป็นอย่างดี ทั้งทางด้านเศรษฐกิจสังคมและการเมือง โดยมีครูและคณะกรรมการโรงเรียนชุมชนเป็นจักรกลที่สำคัญที่จะทำให้ชุมชนเกิดความเจริญก้าวหน้าและเกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น แต่ส่วนใหญ่แล้ว ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเหล่านี้ยังไม่เข้าใจบทบาทและหน้าที่ของตนดีพอ รวมทั้งการปฏิบัติงานของโรงเรียนชุมชนก็มีปัญหาอุปสรรคทั้งคานาการขาดความสามัคคีของผู้ดำเนินงาน การขาดความช่วยเหลือและสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง การขาดความรู้ความสามารถในการดำเนินงาน การขาดการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้เข้าใจถึงงานที่ปฏิบัติ การขาดการติดตามผล การขาดกำลังเจ้าหน้าที่ตลอดจนวัสดุอุปกรณ์ และสิ่งสำคัญคือ บรรดาครูและคณะกรรมการโรงเรียนชุมชนส่วนใหญ่ยังอยู่ในฐานะยากจน ซึ่งเป็นเครื่องกีดขวางทำให้อนโยบายการดำเนินงานและการ

*นิรัตน์ จรจิตร, "การดำเนินงานของโรงเรียนชุมชนในเขตการศึกษา ๒" (วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๒๐), หน้า ๖๑.

ปฏิบัติงานไม่สามารถดำเนินให้ตรงตามเป้าหมายที่วางไว้อย่างสมบูรณ์^๑

ปรีชา นิพนธ์พิทยา ได้ทำการวิจัยเรื่อง การดำเนินงานของโรงเรียนชุมชนในเขตการศึกษา ๑ เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๒ สรุปผลได้ว่า โรงเรียนชุมชนในเขตการศึกษา ๑ มีความพร้อมพอสมควรในด้านอาคารสถานที่ อุปกรณ์ครูและกรรมการโรงเรียน แต่ก็ยังมีปัญหามากในเรื่องงบประมาณ ครูสอนวิชาชีพ การจัดหลักสูตร การประสานงานและการประชาสัมพันธ์ ครูใหญ่ ครูและกรรมการโรงเรียนชุมชนเห็นว่า ถ้าประชาชนมีความรู้ดีและให้ความช่วยเหลือร่วมมือกับโรงเรียนในการจัดกิจกรรมต่างๆ แล้ว จะทำให้การจัดการศึกษาของโรงเรียนได้ผลดียิ่งขึ้น ทางราชการควรสนับสนุนโรงเรียนชุมชนให้เป็นศูนย์กลางของการพัฒนาชุมชน^๒

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนชุมชน โดยเฉพาะโรงเรียนชุมชนในประเทศไทย จะเห็นได้ว่า การดำเนินงานของโรงเรียนชุมชนโดยทั่วไปมีปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ มากมาย สมควรที่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายควรจะให้ความสนใจเป็นพิเศษ และร่วมมือกันแก้ไขปัญหาดังกล่าว เหล่านี้ เพื่อให้โครงการปรับปรุงโรงเรียนประถมศึกษาให้เป็นโรงเรียนชุมชน ประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดเอาไว้และส่งผลต่อการพัฒนาประเทศในที่สุด.

^๑รัช ทัศน์โทภาส, "บทบาทของโรงเรียนชุมชนในประเทศไทยต่อการพัฒนาชุมชน : เขตการศึกษาที่ ๑๒," หน้าบทคัดย่อ.

^๒ปรีชา นิพนธ์พิทยา, "การดำเนินงานของโรงเรียนชุมชนในเขตการศึกษา ๑," หน้าบทคัดย่อ.